

Motion till riksdagen

1989/90:Sk815

av Rune Backlund m.fl. (c, m, fp)

Ersättning för kostnader i skattemål

Nyligen har lagen (1988:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt m.m. trätt i kraft. Föresättningar för ersättning är att den skattskyldige haft kostnader för ombud eller biträde, utredning eller annat som "skäligen behövs för att ta till vara hans rätt" och att "det är oskäligt att kostnaden bärs av den skattskyldige". I alla de fall där processkostnader skäligen behövs för att tillvarata den enskildes rätt, men där det inte är oskäligt att denne själv står för kostnaderna, skall ersättning således inte utgå. Avsikten är att huvudregeln även i fortsättningen skall vara att enskilda själva svarar för sina kostnader i skatteärenden och skattemål (bet 1988/89:SkU31 s 6).

Skälen till denna ordning är att taxeringsförfarandet inte skall bli för dyrt, dels att myndigheterna och förvaltningsdomstolarna har skyldighet att hjälpa de skattskyldiga, dels att det genom den skriftliga processen skapas goda föresättningar för den enskilde att tillvarata sin rätt utan större kostnader (bet 1988/89:SkU31 s 7 f). Skatteförenklingskommittén anförde också att den enskildes skyldighet att stå för kostnaden för sin självdeklaration var ett "tillräckligt motiv" för att han också står för kostnaden i ärenden och mål om beskattning med denna deklaration (Ds Fi 1986:20 s 65 f).

Inte något av argumenten stödjer emellertid slutsatsen. För det första är argumentet att den enskilde själv står för kostnaden för upprättandet av sin självdeklaration endast relevant för det fall att den skattskyldige underlåtit att deklarera eller deklarerat felaktigt. När denne däremot har deklarerat riktigt, men deklarationen ändå ifrågasätts och det slutar med att den enskilde vinner processen talar argumentet mer för en ersättningsrätt än mot, eftersom kostnaderna då orsakas av att skattemyndigheterna framkallat en onödig process.

För det andra är argumentet att man vill begränsa kostnaden för taxeringsförfarandet irrelevant, eftersom kostnaderna redan har uppkommit till följd av den onödiga processen och frågan endast är om det är den skattskyldige eller det allmänna som skall stå för den. Vidare är argumentet att myndigheter och förvaltningsdomstolar är skyldiga att hjälpa den enskilde vilseledande. Den skattskyldige kan knappast påräkna något stöd från skattemyndighetens sida i en process där myndigheten är motpart, eftersom det då aldrig borde ha blivit en process. När processen väl inletts står den skattskyldige mot skattemyndigheten på samma sätt som den tilltalade står emot åklaga-

ren i brottmål. När man från skattemyndighetens sida väl fattat sitt beslut att bestrida den enskildes besvär eller att väcka talan emot denne lär man knappast ändra ståndpunkt.

När det gäller förvaltningsdomstolarna gjordes på skatteförenklingskommitténs uppdrag en undersökning om officialprincipens tillämpning. Det visade sig att de undersökta länsrätterna företog undersökningar ex officio i 0.2 procent av fallen (DV Rapport 1984:8, tabell 15 b, bilaga 3 s 13; jfr även Ds Fi 1986:20 s 65). Bevisligen har skatteprocessen således övergått till att vara en s.k. kontradiktorisk process, dvs. att domstolen dömer på det material som parterna tillfört målet, med viss möjlighet till officialåtgärder. Argumentet att officialprincipen medför minskat behov av ombud eller biträde är därför inte hållbart.

Slutligen skall något sägas om argumentet att den skriftliga processen skapar förutsättningar för den enskilde att ta till vara sin rätt. För det första är det för de flesta människor svårare att framföra sina synpunkter i skrift än i tal. För det andra medför inte det skriftliga förfarandet att de skattskyldiga får större insikt i de materiella skattereglerna i processreglerna, i det omfattande rättsfallsmaterialet eller i doktrinen. För detta fordras juridisk sakkunskap och den får man antingen köpa eller förvärva genom juridikstudier. Även detta argument brister således i hållbarhet.

Den skattskyldige avlämnar sin deklaration på heder och samvete, under straffansvar och under ett strikt ansvar för skattetillägg (subjektiva sidan är betydelselös). Om skattemyndigheten avviker från denna deklaration eller senare beslutar att väcka talan om eftertaxering måste den enskilde inte sällan anlita jurist för att kunna tillvarata sin rätt. Skattemyndigheten förfogar över skattejurister och den skattskyldige behöver också anlita en skattekonung jurist om han skall bli jämbördig med myndigheten i processen. För det fall att den skattskyldige vinner målet och ombuds- eller biträdeskostnaden skäligen behövs för att tillvarata dennes rätt, saknas skäl att vägra ersättning för denna kostnad. Några hållbara skäl har heller inte redovisats i motiven till lagen om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt m.m. Stadgandet i 4 §, att det därutöver skall vara "oskäligt att kostnaden bärs av den skattskyldige" och motivuttalandet att huvudregeln även fortsättningsvis skall vara att den skattskyldige bekostar processen själv, även när han vinner och det inte beror på försummelse från hans sida, är en anmärkningsvärd regel.

Det borde räcka med att den skattskyldige vunnit målet helt eller delvis, att ombuds- eller biträdeskostnaderna skäligen behövs för att tillvarata den enskildes rätt och att det inte beror på den skattskyldige att processen uppkommit eller blivit mer omfattande än nödvändigt. Vidare är det skäligt att ersätta den skattskyldige när rättsfrågan i målet är mycket komplicerad. Ett sådant fall är när målet drivits i prejudikatsyfte av skattemyndigheterna. För att kunna medge ersättning i vissa andra skäliga fall kan man komplettera regleringen med en bestämmelse om ersättning då det framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna i övrigt.

Skillnaden mot den nuvarande regleringen blir då att den skattskyldige får en ovillkorlig rätt till ersättning om han vinner och det inte kan visas att han orsakat kostnaderna. Den skattskyldige får då ej någon ersättning för att

fullgöra sin deklarationsskyldighet, men ersätts då denna deklaration föranleder en process på grund av skattemyndigheternas handlande utan att godtagbara skäl därtill förelegat samt då det i övrigt är skäligt att den skattskyldige tillerkänns ersättning.

Mot. 1989/90
Sk815

Hemställan

Med stöd av det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär förändringar i 4 § lagen (1988:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt m.m. i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm i januari 1990

Rune Backlund (c)

Gudrun Norberg (fp)

Britta Bjelle (fp)

Ingvar Eriksson (m)

Bengt Rosén (fp)

Siw Persson (fp)

Göthe Knutson (m)

Ylva Annerstedt (fp)